

NGŨ VĂN 7- TUẦN 4- HỌC KÌ 2

SUÙ TÀM THÊM VÀ GIẢI NGHĨA MỘT SỐ CÂU TỤC NGŨ CÓ NỘI DUNG PHẢN ÁNH KINH NGHIỆM CỦA NHÂN DÂN TA VỀ:

1. THIÊN NHIÊN VÀ LAO ĐỘNG SẢN XUẤT

1. Đêm tháng Năm chưa nằm đã sáng,
Ngày tháng Mười chưa cười đã tối.
2. Mau sao thì nắng, vắng sao thì mưa.
3. Ráng mỡ gà, có nhà thì giữ.
4. Tháng Bảy kiến bò, chỉ lo lại lụt.
5. Tắc đất tắc vàng.
6. Nhất canh trì, nhị canh viên, tam canh điền.
7. Nhất nước, nhì phân, tam cần, tứ giống.
8. Nhất thì, nhì thục.

Phân tích:

Câu 1: a) Ý nghĩa: Câu này có ý nói về tháng năm thì ngày dài, đêm lại quá ngắn, còn về tháng mười thì ngày ngắn lại và đêm dài ra.

b) Cơ sở thực tiễn: Sở dĩ có hiện tượng trên là do Trái Đất luôn tự quay theo một trục nghiêng và di chuyển trên một quỹ đạo có hình e-líp (hình bầu dục) quanh Mặt Trời.

Câu 2: a) Ý nghĩa: Trời nhiều sao thì sẽ nắng; trời ít sao thì dễ có mưa.

b) Cơ sở thực tiễn: Ban đêm bầu trời quang đãng và ta có thể nhìn thấy nhiều sao thì ngày mai trời sẽ nắng. Nếu trời có nhiều mây mưa thì ta thấy rất ít sao xuất hiện.

Câu 3: a) Ý nghĩa: Nhìn thấy trên trời có ráng mây màu vàng như mỡ gà thì đó là hiện tượng sắp có giông bão.

b) Cơ sở thực tiễn: Đây là một kinh nghiệm có được do nhiều lần quan sát thiên nhiên.

Câu 4: a) Ý nghĩa: Vào tháng Bảy nếu thấy kiến bò di chuyển chỗ ở lên các điểm cao thì đó là hiện tượng báo trước sẽ có mưa, lụt.

b) Cơ sở thực tiễn: Một số loài vật, trong đó có kiến, rất nhạy cảm trước sự thay đổi thời tiết nên sắp có mưa lụt là kiến cảm nhận được và tìm cách di chuyển chỗ ở lên cao để tránh ngập lụt.

Câu 5: a) Ý nghĩa: Đất đai rất quý vì nó giúp cho con người làm ra lúa gạo hoa màu nên được ví: tắc đất (quý như) tắc vàng.

b) Cơ sở thực tiễn: Người lao động đã nhận thấy điều này trong quá trình lao động sản xuất.

Câu 6: a) Ý nghĩa: Câu này nêu lên các mối lợi trong việc làm ăn: thứ nhất là đào ao nuôi cá (thu lợi nhiều hơn cả); thứ nhì trồng màu (thu lợi ở mức thấp hơn); thứ ba là làm ruộng (thu lợi thấp hơn cả).

b) Cơ sở thực tiễn: Đây là kinh nghiệm rút ra từ thực tiễn làm ăn.

Câu 7: a) Ý nghĩa: Câu này nêu lên các điều kiện quan trọng trong việc làm ruộng. Các điều kiện này được sắp xếp theo thứ tự nhất, nhì, ba, bốn:

Nước là quan trọng ở bậc nhất.

Phân là quan trọng ở bậc thứ hai.

Sự chăm chỉ cần cù của con người làm quan trọng ở bậc thứ ba. Giống má là quan trọng ở bậc thứ tư.

b) Trong thực tiễn canh tác các yếu tố này có liên quan mật thiết với nhau để tạo nên thành quả tốt đẹp.

Câu 8: a) Ý nghĩa: Câu này có ý đề cao vấn đề thời vụ. Trồng gì, gieo cấy thứ gì thì phải thật thích hợp thời vụ mới có kết quả tốt. Còn yếu tố làm đất kĩ (thục) cũng là rất cần thiết nhưng vẫn phải xếp sau vấn đề thời vụ.

b) Cơ sở thực tiễn: Kinh nghiệm này cũng là rút ra từ quá trình canh tác. Có điều ngày nay do khoa học phát triển, nhiều thứ hoa quả trái vụ đã ra đời và cho lợi ích kinh tế cao. Tuy nhiên, trong việc trồng lúa thì vấn đề thời vụ vẫn phải coi trọng.

* Một số trường hợp có thể áp dụng kinh nghiệm nêu trong các câu trên:

- Ta có thể ứng dụng câu 1 và việc sắp xếp công ăn việc làm, giờ giấc nghỉ ngơi ở các mùa khác nhau cho thích hợp.

- Ta có thể quan sát sao trời và ráng mây để đoán biết mưa, gió mà thu xếp công việc và giữ gìn nhà cửa.

- Ta có thể quan sát hiện tượng kiến bò lên cao mà đề phòng mưa lụt.

- Ta có thể vận dụng các câu 6, 7, 8 vào việc nông nghiệp để có thu hoạch tốt.

Qua đây ta cũng thấy một số câu tục ngữ vẫn giúp ích nhiều cho công việc nhà nông. Tất nhiên ngày nay đã có việc dự báo thời tiết khá chính xác hoặc nhiều cách làm ăn mới đã xuất hiện như liên kết vườn - ao - chuồng hoặc làm cho cây ra hoa, kết quả trái vụ làm cho kinh nghiệm sản xuất càng phong phú hơn.

Một số câu tục ngữ có nội dung phản ánh kinh nghiệm của nhân dân ta về các hiện tượng mưa, nắng, bão, lụt.

- Chuồn chuồn bay thấp thì mưa.
- Bay cao thì nắng, bay vừa thì râm.
- Trời đang nắng, cò gà trắng thì mưa.
- Tháng Bảy heo may, chuồn chuồn bay thì bão.
- Cơn đặng đông vừa trông vừa chạy.
- Cơn đặng tây vừa cày vừa ăn
- * Éch kêu uôm uôm, ao chuôm đầy nước.
- * Gió nam đưa xuân sang hè.
- * Vùng mây thì gió, đỏ mây thì mưa.
- * Trăng quần đại hạn, trăng tán thì mưa.

TỤC NGỮ VỀ CON NGƯỜI VÀ XÃ HỘI

Câu 1:

“Một mặt người bằng mười mặt của.”

- Khẳng định giá trị của con người quý giá gấp bội lần so với của cải.
- Câu tục ngữ tương tự: Người sống hơn đồng vàng; Còn người, còn của.
- Áp dụng trong nhiều trường hợp:
  - + phê phán, phản bác lại những kẻ coi trọng của cải hơn con người;
  - + an ủi, động viên những người bị mất mát, thiệt hại về của cải, chỉ cho họ thấy rằng của cải chỉ có giá trị nhất định, con người mới là đáng quý vì thế không nên quá tiếc nuối, đau buồn.

Câu 2:

“Cái răng, cái tóc là góc con người.”

- Sự khẳng định răng và tóc là hai bộ phận rất quan trọng thể hiện sức khỏe, nét đẹp hình thức của con người → nhắc nhở phải gìn giữ, chăm sóc hai bộ phận quan trọng này.
- Nghĩa sâu xa, thâm thúy hơn: răng, tóc là những bộ phận bề ngoài, thuộc về hình thức, có thể trông thấy được. Từ những nét bề ngoài ấy, có thể nhìn được cả “góc con người”, nghĩa là bước đầu đánh giá được tính tình bên trong của một con người (ví dụ: cẩn thận hay cầu thả, cầu kì hay xuề xòa, sạch sẽ hay không?..) Với cách hiểu này, câu tục ngữ được áp dụng như một lời khuyên trong những trường hợp muốn đánh giá một con người kiểu như Trông mặt mà bắt hình dong vậy.

Câu 3:

“Đói cho sạch, rách cho thơm.”

- Nghĩa đen khuyên ta dù đói cũng phải ăn uống sạch sẽ, dù quần áo rách cũng phải giữ gìn cho thơm tho.
- Nghĩa bóng, chính là nghĩa được tổng kết, nâng tầm lên từ nghĩa đen, từ những hiện tượng được nhắc đến trực tiếp trong văn bản: Con người dù nghèo khổ, thiếu thốn cũng phải sống trong sạch, gìn giữ phẩm cách của mình.
  - ⇒ Lời tự răn mình cũng như răn người khác phải biết vượt lên hoàn cảnh khó khăn để giữ gìn phẩm chất, nhân cách của mình như loài hoa sen “Gần bùn mà chẳng hôi tanh mùi bùn”.

Câu 4:

“Học ăn, học nói, học gói, học mở.”

- Nêu ra những điều con người phải học: ăn, nói, gói, mở. Suy rộng ra, đây là lời khuyên con người phải học để biết cách làm mọi việc (gói, mở), biết cách giao tiếp (ăn, nói) trong cuộc sống.
- Là lời khẳng định rằng mỗi hành vi, cử chỉ đều nói lên tư cách, phẩm chất của con người. Do đó, trong cuộc sống, chúng ta phải học cách giao tiếp, ứng xử, học cách làm việc... để trở thành người có văn hóa. Điều này là cần thiết cho tất cả mọi người.

Câu 5:

“Không thầy đố mày làm nên.”

- Khẳng định vai trò to lớn của người thầy trong việc dạy chúng ta nên người, gây dựng sự nghiệp.
- Là lời thách thức đối với những ai tự đề cao mình, coi thường công lao dạy dỗ của thầy cô.
- Nhắc nhở mỗi người phải biết kính trọng những người thầy đã dạy ta từ những tri thức ban đầu, đặt nền móng cho sự nghiệp của chúng ta.
- Được sử dụng trong trường hợp phê phán một ai đó có thái độ coi thường thầy cô giáo, đồng thời khuyên răn họ cách ứng xử đúng đắn theo truyền thống “tôn sư trọng đạo” của dân tộc ta.

Câu 6:

“Học thầy không tày học bạn.”

- Đề cao vai trò của việc học tập bạn bè, có khi học bạn còn hiệu quả hơn học thầy.
- Như một lời khuyên cho mỗi người cần phải biết học hỏi, tôn trọng những điều hay từ ngay những người bạn, những người xung quanh ta, không nên học một cách máy móc, cứng nhắc, chỉ theo sách vở hay theo lời thầy dạy mà không chịu mở mang, học hỏi.

Câu 7:

“Thương người như thể thương thân.”

- Khuyên nhủ con người hãy thương yêu người khác như thương yêu chính bản thân mình.
- Là truyền thống nhân ái mà nhân dân ta luôn hướng tới và gìn giữ.

Câu 8:

“Ăn quả nhớ kẻ trồng cây.”

- Khi được hưởng một thành quả nào đó, chúng ta phải ghi nhớ, biết ơn công lao của người đã gây dựng nên nó.
- Là bài học về thái độ sống chung thủy, có trước có sau, biết ơn những người đã giúp đỡ ta trong cuộc sống. Khi làm được điều đó, chúng ta sẽ là những con người có nhân cách, trọng tình nghĩa, xứng đáng nhận sự yêu thương và giúp đỡ của mọi người.
- Áp dụng để khuyên răn mỗi người trong cách đối xử với thầy cô, bố mẹ...

Câu 9:

Một cây làm chẳng nên non

Ba cây chụm lại nên hòn núi cao.

- Là lời khẳng định sức mạnh của sự đoàn kết. Mỗi con người nếu tách rời tập thể thì sẽ bị cô lập, không thể vượt qua được mọi khó khăn trong cuộc sống.

Sưu tầm thêm:

* Kiến thu lâu cũng đầy tổ.

* Ở chọn nơi, chơi chọn bạn

* Chết trong còn hơn sống đục.

* Một miếng khi đói còn một gói khi no.